

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yehezkel

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

טל קאזח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9132

ירושלם: (ז) ונתתי את פני יְהוָה
מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֶם
וְיָדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּשׁוֹמְי־אֶת־
פְּנֵי בָהֶם: (ח) וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
שְׂמָמָה יַעַן מָעְרוּ מֵעַל נַאֲם אֲדָנִי
יְהוָה:

טז (ט) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
(י) בֶן־אָדָם הוֹדַע אֶת־
יְרוּשָׁלַם אֶת־חֻעֲבוֹתֶיהָ:
(יא) וְאָמַרְתָּ כֹה־אָמַר אֲדָנִי יְהוָה
לִירֹשָׁלַם מְכַרְתִּיךָ וּמְלֻדְתִּיךָ
מֵאֶרֶץ הַבְּעֵגִי אָבִיךָ הָאָמַרִי
וְאָמַךְ הַתִּית: (יב) וּמוֹלְדוֹתֶיךָ:

(ז) פֶּטְרִי־גֵטְוִן) בעשטיממט.
(ז) אִיךְ רִיבְטֵעַ מִיַּנְעוּן צָאֲרֹן
געגען וואו ווען פֶּאָן רעם אִי־
נען פֶּייער זיא ענטנאָנען
זינד, טרִיפֶּט ויא דאָן (מנדעקע)
פֶּייער; ויא ווערדעט איהר ער־
קִנְנֵעִי, דאָס אִיךְ דער עוויגע
בִּין, ווען אִיךְ מִיַּנְעוּן צָאֲרֹן רִיב־
טען ווערדע געגען זיא. (ח) יֵא, אִי,
דאָן לאַנד מאַכע אִיךְ צור אִינ־
אָדע, ווייל זיא זאָ טרִי־אלאָז
זינד געגען מִיךְ. זאָ שפ־יֵבֶט
דער הערר, דער עוויגע.

טז (א) פֶּערנער וואָרד מִיך
דעם עוויגען וואָרט
וויא פֶּאַלֶט; (ב) ערדענוֹאָהן!
מאַכע בעקאָנט ירושלים מיט
איהרן גרִייעלטהאַטען. (ג) זאָנע
(זייהר) זאָ שפ־יֵבֶט דער הערר,
דער עוויגע, פֶּאָן ירושלים,
דיינע ענטשטעהונג אונד דיינע געבו־ט (זינט) אויך דעם לאַנדע כנען, דיין פֶּאַטער
(ווסר) אִיין אכורִיטע, אינד דיינע מוטטער (ווסר) איינע חִיטִין —. (ד) בִּיא
דִיִּי

דיינע ענטשטעהונג אונד דיינע געבו־ט (זינט) אויך דעם לאַנדע כנען, דיין פֶּאַטער
(ווסר) אִיין אכורִיטע, אינד דיינע מוטטער (ווסר) איינע חִיטִין —. (ד) בִּיא
דִיִּי

ר ש י

הוחר בה כנר גורמי עליו ומלא חסניך גחלי אש וזרוק על העיר (לעיל י'): (ו) מהאש ילאו
על פחגמי אורית' דיהיבין מגו אשחא עברו ועממיא דתקיסין כאשתא יסלינון:
טז (ב) הידע. פֶּי־שְׁבוּיִר בלע"ז: (ג) מכורותיך. כמו מגורותיך. ומנסח מכרו לשון תולדה
בן פי' כלי חמס מכרותיהם (בראשית מ"ט) איש מאת מכרו (מלכים ב' י"ב) לנד
ממכרו (דברים י"ח) כלם לשון תולדות: אביך ואמך. אברהם ושרה משם נטלו גדולתם ובני
דִיִּי

ב א ר

לאכלה, מוסב על עזי היער ולא על הגפן. ירושלים, חסר מלות בין הגויס (ראש
את באורנו לעיל ה' ה'). (ו) מהאש יצאו, אס גם נמלטו מהרעה הזאת תנא עליהם רעה
אחרת אשר תכלם כמו אש:
טז (ב) יח חועבותיה, הגד לה את כל הפסד והאמת אשר עשיתי לה ומתוך זס תראה
יח גדול תועבותיה באשר מעלה בי מעל. ובאשר נראה המליכה שלאחריו, מוסבה
על ירושלים עלמה ולא על ישראל, כי לא נוכל לאמר כי בני ישראל היו מזרעו של חת.
(ג) מכרותיך, שם מזרע כרה על אשר נראה באלו הילד ביה וחסר בנטן אמו ללאת
מזו, וכן מלאנו מזרע הזה ע"ד הזה, מכרה מלך (לפניה ב' ה'). מארץ הכנעני, זה
הכלל; וידוע כי כנען אבי האמורי והחתיים. אביך האמורי, בלי ספק היה מיסד העיר
אמורי. ואמך החיח, יושביה אשר גדלוה קרא אס; ובלי ספק אחי אשר נוסדה מהאמורי
נחיישנו בה בני חת, והמשיל המיסד להאב, כי גם האב יתן רק המניאות לבנו, ובני חת
להאס, בני חתום גדלה העיר. וידוע כי מכרון אשר היא בחלק יהודה היתה לבני חת, וירושלים
היחה על הנבול, בינס ובין בנימין, א"ב נוכל לאמר, כי בראשונה היתה לבני חת, אס
גם אחרי כן הוריסם היבוסים. (ד) ומולדותיך, כלומר ומאשיש להגיד ממולדותיך, היא היתה

דיינער געבורט ווארד, אלס דוא צור ו עלט קאמסט, דיין נאבעל ניכט אבגעשניטטען, דוא וואורדעסט ניכט צור ריי- ניגונג אין וואסער געבארעט, ניכט אין ווינד עלן געוויקעלט, אונד מיט קיינער דעקקע אומ- היללט, (ה) קיין אויגע בע- מיטליידעטע דיר, אום דיר אויך נור איינעס פאן דיעזען צו טהון, זיך איבער דיר צו ערבארמען — אונד זא וואורדעסט דוא אין דיינעם אונפלאטעה, אויף פאלד הינוים געווארפען אס טאנע דיינער געבורט; — (ו) דא צאג איך אן דיר פאראיבער, זעהדיך בעשמוטצט מיט דיי- נעם בלוטע, אונד שפראך צו דיר אין דיינעם בלוטע: — דוא

ביום הולדת אוהך לא-כרת שרך ובמים לא-רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחמל לא חתלת: (ה) לא-חסה עליך עין לעשות לך אחת מאלה לחמלה עליך ותשרכי אר-פני השדה בגעל נפשך ביום הולדת אוהך: (ו) ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיו ואמר לך בדמיו חיי ואמר לך בדמיו חיי: (ז) רבבה כצמת השדה נתתיך

דגש"א. ב' רישין דגושים והרבי

זאללסט לעבען! — אין דיינעם בלוטע שפראך איך צוריר: — דוא זאללסט לעבען!! — (ז) איך מאכטע דיר צאהלרייך וויא דיא פפלאנצען דעם פאלדעס, דוא נצה.

ר ש י

מת נתנו לה קבר: (ד) ביום הולדת אוהך. פושני"אה בלע"ז נשחרתי כך במלרים היית בלי שום תיקון ולפי שדימה הדבר ללידה הזכיר כאן תיקוני וולד: שרך. כמו שרך: למשעי. ללחכות לחיה הסלע שיעיות כיפא חרגומו אפלמנ"ט בלע"ז ומנחם חזר למשעי לשון שעשוע: לא המלחת. סבאן שמולתין את הולד כדי שיחקה בשרו: והחמל. לשון כריכי' בבגדים וכן (איוב ל"ח) וערפל מתולתו הוא שמלפסין את הוולד: (ה) לחומלה. לחוס: בגעל. חנבור"ישמאנע בלע"ז: (ו) מתבוססת. ורפסת כמו יבוס קמינו: בדמיו חיי. אף בניולך זה לא חמותי ושאינה לומר שני פעמים לפי שגדס פסק ודס מילה נגאלו. לשון אחר מתבוססת ש"ייליחה. (ז) רבבה כלמת. כמו שנאמר (שמות א') ונני ישראל פרו וישלכו וירבו: בעדי. לשון מכלול. ומנחם

ב א ו ר

על הדרך הזה לא כרת שרך וגו'. למשעי, שם משרש שעה, ועיניו לא נפנית מעבר לעבר, בדרך המילדות אשר יפנו את הילד הנה והנה, למען חונלנה לנקותו מהזומה בכל לך. והמלח לא המלחה, הנוכן כאשר פתרו החכם בן זאב (באל"ה שרש מלח) כי הוא לשון עטוף שמעטיפים בו הילדים הנולדים, והוא נרדף עם החמל לא החמלה, ומוסב מן ונלווי מל"קיס (ירמיה ל"ח י"א) אשר הורחתו (פעטלען). ואולי יסוב הכנוי הזה מן פל"ח אשר הורחתו מופש משוע, על הדרך הזה, כי המלחים הם תמיד מדלת עם הארץ, אשר על דבר עניס עשופים בלויי סכנות, ועל הדרך הזה יאמר גם האשכנזי (זשאפען). (ו) בדמיו, הוא דם הלידה (בן מלך) ומחבוססת מוסב גם על נדמיו. (ז) רבבה, מוסב על יושניה, כי נרכות יושניה תגדיל גם היא. בעדי עדיים, כמו קדש הקדשים, והנלן של על העיר נטרם עוד היחה עיר ממלכת ישראל, וידוע כי ירושלים היחה עיר גדולה ומפורסמת גם

וְתַרְבִּי וְתַגְדְּלִי וְתַבּוּאֵי בַעְדֵי
 עֲדֵיִם שְׂרִים נִלְנֹו וְשַׁעֲרָךְ צִמַח
 וְאַתָּה עֵרָם וְעַרְיָה: (ח) וְאַעֲכַר
 עֲלֶיךָ וְאַרְאֶךָ וְהִנֵּה עִתָּךְ עַת
 דָּדִים וְאַפְרָשׁ כְּנָפֵי עֲלֶיךָ וְאַכְפֶּה
 עֲרוֹתָךְ וְאַשְׁבַּע לָךְ וְאַבּוֹא
 בְּכַרִּית אֶתָּךְ נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה
 וְתַהֲיִי-לִי: (ט) וְאַרְחֶצֶךָ בַּמַּיִם
 וְאַשְׁטֹף דַּמִּיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאַסַּכְךָ

נאחמסט צו, ווארדעסט
 גראס, בנינעסט איינהער מיט
 דעם שענסטען שמוקע, דייע
 רייטצע ערהעהעטען זיך, דיין
 האר וואר פאלגעוואכסען
 דוא ווארסט אבער (חיזוער)
 נאך נאקט אונד בלאך; (ח) איד
 צאג אן דיר פאראיבער, בע-
 טראכטעטע דיק, אונד פאנד
 דיין אלטער אלס דאז אלטער
 דער ליעבע, דא ברייטעטע
 איד מיינע פליעגעל איבער
 דיק, בעדעקטע דייע בלאסע,
 שוואור דיר טרייע, קאם אין
 איינען בונד מיט דיר, שפריכט

בשמן

דער הערר, דער עוויגע, אונד — דוא ווארדעסט מיינ. — (ט) איד ליעס דיק
 באדען אין וואסער, ליעס אכשפיעלען דאז בלוט פאן דיר, אונד דיק זאלבען מיט

אהל

ר ש י

ומנחם פי' בעדי עדים לשון עד כמו נטחו בה' עדי עד אנגו"קא אשי"גלא בלע"ו. אבל דונס
 פתר אותו לשון עדי ומסקל עדי עדים הוא מן י' שמות ארי אריים לני בניים גדי גדיים:
 נכונו. פיר"נט אפי"טיאש בלע"ז: ושערך למח. סימני גערות: ואת ערום ועריה. מן המלות:
 (ח) דודים. אמיט"יאש בלע"ז: ואפרש כנפי. כנף בגדי: ואשבע לך. לכן אמור לפני ישראל
 אני ה' והולאתי אתכם (שס"ו) ואין לכן אלא שבעה כמו שנאמר (שמואל א' ו') לכן נשבעתי
 לבית עלי: ואנא בכרית אותך. הנה הם הכרית אשר כרת ה' עמכם: (ט) ואסוכך. לשון
 משיחה וכל הענין אינו אלא לשון משל. ויונתן פי' את כול' ואין להוסיף על התרגום וכן
 פירש מכורותיך ומולדותיך וגו' תחבתוכון וילדותוכון מארעא כנענאי תמן אתגליתי על אברהם
 אביכון בין בתריא ואודעתיה דאתון נחתין למלכים ובדרע מרומם אנה פריק יתכון ובזכות
 אנהתכון אנה מתריך ית אמוראי ואשילי ית חתאי. ומולדותיך ביום הולדת אותך וגו' ואף כד
 נחתו אנהתכון למלכים תחתין בארעא דלא דילהון משעבדין ומעגן להון הות בנישחא דישאל
 דמיא לולדא די רטיש על אפי ברא דלא אתפסק שוכיה ובמיא לא אישטחוף לאיתחוקאה ובמלת
 לא אתמלח ובאיסורון לא אתאסר. לא חסה עליך עין וגו' לא חסת עליכון עינא דפרעה
 רשיעא למעבד לכון טבא חדא לאנשא לכון משעבדוכון לרמאא עליכון וגזר עליכון גזירת
 גמירא למרמי ית דכוריכון בנהרא לאנדא יתכון בעידן דהוייתון במלכים. ואעבר עליך
 וגומר ועל דוכון קים אנהתכון קדמי אתגליתי למפרקכון ארי גלי קדמי ארי אתון מעגן
 בשעבדוכון ואמרית לכון בדמא דמהולתא אחוס עליכון ואמרית לכון בדם פסחא אפרוק
 יתכון

ב א ו ר

בין האומות נטרם באה ביד ישראל, וכן מלאנו כי אדני כדק מלך ירושלים היה ראש המלכים
 אשר התחברו נגד יהושע, ואמר הנביא אף גם היתה גדולה ויפה מ"מ היתה ערומה בלי
 צפת כוונה ובלי אמת וכדקה, ע"כ כאשר עבר עליה ה' שנית נתנה לישראל למורשה, וזה:
 ואלבישך רקמה וגו', וכבר אמר יחזקאל (לעיל ה'). כי כוונת ה' בנחמו בירושלים היתה,
 למען ילמדו ממנה העמים האחרים לעשות טוב. (ח) ואפרש, הפסוק הזה נכון יותר לפתח
 על ישראל בעל ירושלים, אבל במי הנביא יתחלפו המשל והנמשל כידוע, ועיקר המשל על
 ירושלים. (ט) ואשטוף דמיך מעליך, זה דם וסת נדה. ואסכך בשמן, ידוע כי בארלות

הקדם

תרגום אישכנוי

אהל, (י) איד קליידעטע דיד מיט געשטיקטעם צייגע, גאב דיר שווע אויס חחש, וויקעל טע דיד אין ביסוס, אונד הילל. טע דיד אין זיידע, (יא) איד שמיקטע דיד מיט קעסטלי- בעם שמוקע, גאב דיר ארמ- באנדער אום דיא האנדע, אונד איינע קעטטע אום דען האלז, (יב) איד גאב דיר איי- גען רינג אן דיא נאזע, אהר- געהאנגע אין דיא אהרען, אינד איין פרעכטיגעס דיאדעם אום דאז הויפט; (יג) איד געשטיקט אין גאלד אונד זילבער, גע- קליידעט אין כיסים אונד זיי-

יחזקאל טז

בשמן: (י) ואלבשך רקמה
ואנעלך החש ואחבשך בשש
ואכסף משי: (יא) ואעדך עדי
ואתנה צמידים על ידיך ורביד
על גרוגך: (יב) ואתן נזם על-
אפך ועגילים על אזניך ועטרת
תפארת בראשך: (יג) ותעדי
זהב וכסף ומלבושך ששי ומשי
ורקמה סלת ודבש ושמן אכלתי

יחזקאל יחזקאל יחזקאל יחזקאל יחזקאל

דע, אונד מיט געשטיקטעם צייגע, גענאהרט מיט פיינעם מעהלע, מיט האנג אונד אהל

ר ש י

יתכון. רננה כלמח השדה נתחך וגו' ריבנת כלמחי קללא יהבתיכון וסגיתון ותקיסתון והויחון לזרעין ולשבטין ובעובדי אנהתכון תקניא עדן פורקון בנישתכון מטא ארי אתון משענדין ומענן. ואעבור עליך ואראך וגו' ואתגלתי על משה באסנא ארי גלי קדמי ארי מטא זמן פורקניכון ואגית במימרי עליכון ואעדיתי טוביכון וקיסית באימרי למפרק יתכון כמה דקיסית לאנהתכון חמר ה' חלהים למיהויכון עם משמש קדשי. וארחך במים וגו' ופריקית יתכון משעבוד מלראי ואעדיתי תקוף מרוותא מנכון ודברית יתכון בחירותא: (י) ואלבשך רקמה וגו'. ואלבשית יתכון לבושי לזרין מחמדת סנאיכון: ואנעלך חש. איקאלכני טווי טייש'ון בלעז' ויהבית מסן דיקר בגלכין: ואחבשך בשש. איפוזיי'נישטווי בלעז' וקדשית מנכון כהניא למשי משמין קדמי במלנסן דבון: ואכסף משי. שוי'א בלעז' וית כהנא רבא בלבושי לבעונין. ומ'א ואכסף משי אלו שבעת ענני כבוד דכחיב לא ימיש עמוד הענן יומס (שמות יג): (יא) ואעדך עדי. איפאר'טווי בלעז' ותקנית יתכון תקון פתגמי אורייתא כתיבין על תרין לוחי אבניא: ואחנה. על ידי משה: למידים. חברתים דכור כנגד חברו חאשה כנגד חמשה: (יב) ואחן נזם על אפך. ויהבית ארון קימי בניכין: ועגילים על אזניך. לשון נזם וענן יקרי מטל עליוכון על שם שהיו מוקפין בעגול: ועטרת תפארת בראשך. ומלאך שליח מן קדמי מדנר ברישיון שנאמר ויעבר מלכס למניהם וה' בראשם (מיכה ב'): (יג) ותעדי זהב וכסף. ויהבית משכני בניכון מתקן דהב וכסף ויריעת בון וכבעונין ולזרין ומנא דטב כסולמא וכדבש וכמשח אובלי' יתכון ועתרתון ותקיסתון לחדא ואללחתון ושליתתון בכל מלכותא: סלת ודבש ושמן אכלת. המן שהיה

ב א ו ר

הקדם, הגדולים סבו הנשים בשמן בטרם לקחו אותן. (י) ואנעלך, פעל הנגזר מן השם נעל. בשש, המלה הזאת בהוראת בגדי פשתן, נראה כי היא מלרית, כי שש דומה במנטא לשעש אשר היא שם השש בלשון מלרית, וכן מלאנו הפעם הראשון המלה הזאת בתורה לצת אשר תספר לנו איך כנד פרעה את יוסף גם במלבושיו (בראשית מ"א מ"ב), וידוע כי בימים קדמונים מפורסם היה אטון מלרים. משי, שם משרש משה על משקל כלי, ורש"י תרגם את המלה soie והוא זיידע; וידוע כי בימים הקדמונים היה יקר מאוד עד אשר ערכו נחשב כמעט כעיד הזהב, וא"כ נוכל לאמור כי נקרא כן על כי כל בני אדם נחמדים לו וירצו להמשתו ולהמשיכו אליהם, וע"ד הזה נקרא מתנת יקרה וידועה כסף, על כי כל בני אדם נכספים לו. (יב) ועגילים, מין חכשיט עגול אשר נשאו באזניים, וכמוה עגיל

וְחִיפֵי בְמֵאד מְאֹד וְהִצַּלְתִּי
 לְמְלוּכָה: (יד) וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁשׁ בְּגָדִים
 בְּיָסוּף כִּי כָלִיל הוּא בְּהַדְרֵי
 אֲשֶׁר-שָׁמְתִי עֲלֶיךָ נָאִם אֲדֹנָי
 יְהוִה: (טו) וְהִבְטַחְתִּי בְּיָסוּף וְתֹנִי
 עַל-שִׁמְךָ וְהִשְׁפַּכְתִּי אֶת-תְּזוֹנוֹתֶיךָ
 עַל-בֶּד-עֹזְבֵר לֹו־יְהִי: (טז) וְהִקְהִיתִי
 מִבְּגָדֶיךָ וְהִעֲשִׂיתִי לָךְ בְּמוֹת

אהל, וואורדעסט דוא אונ.
 געמיין שאן, אונד וואירדעסט
 ווירדיג דער רעגערונג.
 (יד) דיין רוף פֿערבריימעטע
 זיך אונטער דען פֿעלקערן, אָב
 דיינער שאַנהייט, דען, זיא
 וואר פֿאללקאממען, דורך
 מיינען שמוק דען איך דיר
 אנגעלעגט, שפריכט דער
 הערר, דער עוויגע. —
 (טו) דוא אבער פֿערטרויטעסט
 אויף דיינע שאַנהייט, ענטש
 עהרטעסט דיינען נאמען,
 אינדעם דוא פֿערשווענדע.

טלאוח

טעסט דיינע בוהלשאַפֿט און יעדען פֿאַראַיבערגעהענדען, (גוייכומק) איהם אנגעהערניג;
 (טז) דוא נאָהמסט פֿאַן דיינען געוואַנדערן, מאַכטעסט דיר דאַרויס בונטע האָהענדעקען,
 וואַרויף

ר ש"י

משתנה לכל הטעמים לסלת ודגש ושמן אכלת. ומדרש אגדה י"ג דברים יש כאן וכנגדן א"ר
 להם הקב"ה י"ג דברים המנוין בתרומת המשכן ואע"פ כן הוא פורע להם כנגדן לעמיד לבא
 י"ג דברי' וברא ה' על כל מצוה הר ביון וגו' וסוכ' תהיה לכל יומם מחורב מור' וממטר וגו'
 (ישעי' ד'): ותיפּי. ל' יופּי: (יד) כי כליל הוא. לשון מכלול ד"ח כי כליל הוא כי שלם
 היה. ד"ח כי כליל קרונ"ח בלע"ז כמו נור דמתרגמינן כלילא: (טו) ותוני על שמך. בטחת
 ע"ש היופי שילא לך: ותשפּי את תזונותיך. הראית יופּיך לכל עובר עד נשפכה עליהם תאות
 זנותך לפתות אותך לזנות עמם: לו יהי. ומשנתאוו לך חמה הפקרת להם עמך ולכל אשר
 שאל זנותך לו היה. וי"ת ולא נשר ליד למענד כן כאלו היה כתיב לא יהיה וכל מאל הזה
 על עגל המדבר ועל שאר ע"ש אעבדו שנטו של דין נמדבר כמו שכתוב כל הנמשלים אחריו (דברים
 כ"ה) ומכינו בפסיקתא זה שנטו של דין שהגן פולטו שהיו כולם עובדי ע"ש: (טז) נמת
 טלואות

ב א ו ר

ונמו (במדבר ל"א"ג). (יג) וחצלחי למלוכה, עתה אחרי אשר הלבשתיך רקמה וגו'
 נראה יפּיך מכל עמי הארץ, וראו כי לך תאות המלוכה, כי כאשר אמר הפסוק בפירושו, כל
 המליצה תשוב על ירושלים והיא היחה כבר עיר ממלכת מלך וכנד (כאשר פירשתי לעיל)
 טרם באו בני ישראל לארץ, וכן אמר ותרני ותגדלי (לעיל פסוק ז'). (יד) כליל, ע"ד מניין
 מ כל ל יופּי (תהלים נ' ב') וכליל הוא כלשון האמר אשר הביא רש"י שלם, כי לא חסרה
 מיפּיה גם אחת מהמעלות אשר תיפּינה דמותה. (טו) ותוני על שמך, כל לשון זנות אינו
 אלא לשון יולא, נפקת ברא יולאת מבעלה לאהוב את האחרים (רש"י על ותזנה עליו פלגשו
 שופטים י"ט ב') ונוכל לפתור ותוני על שמך, כמו ותזנה עליו (שופטים י"ט ב'); כי כמו
 שהזה תזנה ותנגד בבעלה, עת אשר תעלה על לכה מחשבות ואפוח, כן ירושלים וזמה
 ונגדה בזמה הטוב עת החלה לשאוד אל אלהים אחרים. והישבכי, השחמש נאש ש פך
 להורות על הפלגות זנותה. לו יהי, כאשר פירש רש"י הפקרת עלמך אל כל עובר.
 (טו) במות טלאוח, מנסות בנגדים מנומרים של מיני לביונים (רש"י), ואולי כסו את
 הנמות במכסית מלנעיים שונים ליפות אותן; וידוע כי המשכן היה על הדרך הזה, וגם
 הערבים יעשו עוד היום כזה בהקחבת שלהם, וא"כ שערנו: ותקמי מבגדיך ותעשי אותן לך
 נדמות מנסות הנמות, וטלזות הוס הפעול (תקוהתין), ושערנו עלאות נמות, וכנר מלאנו
 מלוק

והקדוה רוא ביה השגועו בזהל
הנעו יא זעה הקונגאבסט
וויא עם נאך גוע וויא: אונד
געזינגוירד נאכ (יז) זינגו גע
שפידע אונס מינעם נאלרע
אונד אונס מינעם זולבער
דאן איה דית געגעבען
נאדעסט דא אונד מאכטעסט
דע מאנגלעכע בילרע (ד) ד
רונס) מיט דענען דוא בזהל
טעסט (ח) מינע געשטיק
טען געוואנדער נאדעסט דוא
אונד בעדעקטעסט זיא דא
מיט מיין אהל אונד מיין רוי
כערוועקט זעצטעסט דוא
איה געזי פאר (ט) אונד
קוינע שפידען דא איה דית
נאכ דאן קוינע מעהל דא
אהל אונד דען האניג ווא
מיט איה דית שפידע
זעצטעסט דוא איה געז
פאר צים אנגענעהמען גע

טלאות ומזני עליהם לא באות
ולא יהיה: (ז) ותקחי כלי
תפארתך מזהבי ומכספי אשר
נתתי לך ותעשי לך צלמי זכר
ותנידם: (ח) ותקחי את בגדי
רקמתך ותכסים ושמני וקשרתי
נתתי לפניהם: (ט) ולחמי
אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש
האכלתיך ונתתיהו לפניהם
לרית ניהת ויהי נאם אדני יהוה:
(י) ותקחי את בניך ואת בנותיך
אשר ילדתי לי ותזבתים להם
לאכור המעט מתונותיך:

ימיר י ימיר! מתוניחך קיי ותשחטי
רובע יא האנדעלטעסט דוא, שפריכט דער הערר, דער עוויגע; — (ט) זעלככט
דינע וואגע אונד דינע טאקטער דא דוא מיר געבאדערסט, נאדעסט דוא אונד
שלאכטעסט זיא איהנען צור שפידע. — וואר דען דינע ביהלשאפט דיר נאך צו ווע.

ר ש י

טלאות. מנוסות בנגדים מנומרים של מיני כעונוין פלטר"אז בלע"ז: לא באות. לא היתה
ראוי זאת לבא צו"אנני"ר אונד"ר איה"ר ר"א בלע"ז: (יז) ללמי זכר. לפי שדימה אותה לנקבה
זונה דימה את הכלם לזכר הנואף עמה: (יט) ולחמי אשר נתתי לך וגו'. יום שצאו אז העגל
ירד להם האן ונחזה ממנו לפני העגל ואעפ"כ ויהי ביום מחר ולא פסק ואף כן מפורש
בספר עזרא (נחמיה ט) אף כי עשו להם עגל מסנה וגו' ואתה ברחמיך הכניס לא עונתם
וגומר ומוך לא מנעת מפיה' כדי הוא למונעי מהם ולא מנעתו אף כאן ויהי נאם ה' אלהים
כיה פלגם ולא פסק מליד ליום מחר כך דרש ר' חננאל: (כ) אשר ילדת לי. היו לו
מאז בני ד' מהם לעבוד עב"זם ואחד מקלה לבית הספר ובא להקרי' אחד מבניו למולך
מקריב לו את זה שהקל' ללמו' מורה במד' ל' חננאל. ואני אומר אשר ילדת לי אלו הנכונות

יבן

ב א ר

מלך הקסמך בהסמך, ועל צות הוא כחו להמכרות אשה היו מלבעים זונים, וכל זאת עשתה
להשגך אליה העובדים, ופן אחר גס הרד"ק לא באות, הנניא אשה: כחענות אלה עור
לא נעשו ולא מעשית. (יט) ויחז, כל זה היה, לא מוכל להנפיש, כי איה סודע ועד.

(כא) וְהִשְׁחֵטִי אֶת־בְּנֵי וְהַתְּנִים
 בְּהַעֲבִיר אֹתָם לָהֶם: (כב) וְאֵת
 כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיךָ וְתִזְנֶה־יָדְךָ לֹא
 זְכַרְתִּי אֶת־יָמַי גְּעוּרֶיךָ בְּהִיזוֹתְךָ
 עִירָם וְעַרְיָה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְךָ
 הָיִית: (כג) וַיְהִי אַחֲרַי כָּל־רַעְתְּךָ
 אֹי אֹי לָךְ נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה:
 (כד) וְחִבְנֵי־לֶךְ גָּב וְהַעֲשִׂי־לָךְ
 רָמָה בְּכָל־רְחוֹב: (כה) אֶל־כָּל־
 רֹאשׁ יָרֵךְ בְּנֵית רָמָתְךָ וְתִתְעַבֵּי
 אֶת־יָפוֹךְ וְתִפְשְׁקִי אֶת־רַגְלֶיךָ
 לְכָל־עוֹבֵר וְתִרְבִּי אֶת־תִּזְנוֹתְךָ:
 (כו) וְתִזְנִי אֶל־בְּנֵי־מִצְרַיִם שְׂכַנְיָךְ
 גְּדֹלֵי בָשָׂר וְתִרְבִּי אֶת־תִּזְנוֹתְךָ

ניג (חטטער)? — (כא) דאס
 דוא מיינע קינדער בעשלאס
 טעט; אונד אויך וויא היינט
 געגעבען האסט, דאס מאן
 זיא איהנען (דען גהטלען) דאר
 בראכטע. — (כב) כייא
 אללען דיינען גרייעלן אונד
 בוהלערייען, ראכטעסט דוא
 גיע אן דיינע יוגענדצייט,
 וויא דוא נאקט אונד בלאס,
 אונד בעשמוטצט אין דיינעם
 בלוטע לאגסט. — (כג) נאך
 אללען דיינען לאסטערן, —
 וועהע! וועהע דיר! שפריכט
 דער הערר דער עוויגע. —
 (כד) לעגטעסט דוא דיר העהען
 אן, ערריכטעטעסט דיר גע
 ריסטע, אויף יערעם געררייטי
 גען פלאטצע, (כה) אן דער
 עקע איינער יעדען שטראססע
 שטעללט זיך דוא דיינע גע
 ריסטע אויף, שאַנדעטעסט
 דיינע שאַנהייט, באַטהעסט
 דיך דאר יערעם פֿאַראיבער.

געהענדען, אינר הויפטעסט דיינע בוהלערייען. (כו) דוא בוהלמעסט מיט דען זאָהנען
 מצרים'ס, דיינען נאָכבארען דיא פֿאלל גיילער לוסט וואָרען אונד הייפטעסט זאָ דיינע בור
 לערייען

ימיר י' חזונחך קרי. להכעיסני

ר ש י

וכן הוא אומר בשער הזה (לקצן כ') ואטמא אוחס צמתוחס צהעניר כל פטר רחס: (כב) אז
 ימי געוויך. אז חסדי אשר עשיתי עמך במצרי': (כג) אוי אוי לך. ווי לך על דמכת ווי
 לך על דלף דמכת: (כד) וחבני לך נב. גובה בעין צימוס ומזכר. וחבני ל' בנין: (כה) ותפסקי
 את רגליך. לפי שדימה אותה לזונה דבר בלשון תשמיש שיש פיסוק הרגלים איתקיי"שמש בלע"ו:
 (כו) גדלי בשר. בעלי אבר תשמיש:

וכן הוא אומר בשער הזה (לקצן כ') ואטמא אוחס צמתוחס צהעניר כל פטר רחס: (כב) אז
 ימי געוויך. אז חסדי אשר עשיתי עמך במצרי': (כג) אוי אוי לך. ווי לך על דמכת ווי
 לך על דלף דמכת: (כד) וחבני לך נב. גובה בעין צימוס ומזכר. וחבני ל' בנין: (כה) ותפסקי
 את רגליך. לפי שדימה אותה לזונה דבר בלשון תשמיש שיש פיסוק הרגלים איתקיי"שמש בלע"ו:
 (כו) גדלי בשר. בעלי אבר תשמיש:

מיקד

ב א ו ר

(ד"ק). (כא) וחשחטי, מוסנ על הפסוק הקודם, כלומר המעט מתזונתיך שנס תשחטי את בניך,
 ותחניס להם, בהעניר אותם באש לכבוד ה': למי'הפס. (כב) ואח, ענינו ככל תועבותיך ונו' לא זכרת
 חח הסד וזא הפאת אשר עזיתי עמך בימי געוויך. (כד) גב, אס נשפט מהמקומות אשר
 נכלא שם האלה האות, נראה כאלו הוא נרדף עם רמה, ואז חסיה משרש גנה ונשמה
 ה"א כמו אב מן אבה, ואס יש גס לני"ת. בכנוי וברכיש דגש חזק, הלא גס לפי כה
 ד"ח וז"מ הוא משרש פנה. (כה) וחששקי, הוראת השרש הזה ידועה. (כו) גדלי בשר,
 כנוי לערות הזכר, כמו רר בשרו (ויקרא ט"ו ג') (כן מלך) - וידוע כי מכריס שטיפי

(ד"ק). (כא) וחשחטי, מוסנ על הפסוק הקודם, כלומר המעט מתזונתיך שנס תשחטי את בניך,
 ותחניס להם, בהעניר אותם באש לכבוד ה': למי'הפס. (כב) ואח, ענינו ככל תועבותיך ונו' לא זכרת
 חח הסד וזא הפאת אשר עזיתי עמך בימי געוויך. (כד) גב, אס נשפט מהמקומות אשר
 נכלא שם האלה האות, נראה כאלו הוא נרדף עם רמה, ואז חסיה משרש גנה ונשמה
 ה"א כמו אב מן אבה, ואס יש גס לני"ת. בכנוי וברכיש דגש חזק, הלא גס לפי כה
 ד"ח וז"מ הוא משרש פנה. (כה) וחששקי, הוראת השרש הזה ידועה. (כו) גדלי בשר,
 כנוי לערות הזכר, כמו רר בשרו (ויקרא ט"ו ג') (כן מלך) - וידוע כי מכריס שטיפי

לְהַכְעִסְנִי: (כו) וְהָיָה נְטִייתִי יָדַי
 עָלֶיךָ וְאֶגְרַע חֶקְךָ וְאֶהַיֵּךְ בְּנַפְשׁ
 שְׁנֵאתֶיךָ בְּנוֹת פְּרָשִׁים
 הַנִּכְלְמוֹת מִדֶּרֶךְ זָמָה:
 (כז) וְהִזְנִי אֶל־בְּנֵי אֲשׁוּר מִבְּלַתִּי
 שְׁבַעֲתָךְ וְהִזְנִים וְגַם לֹא שְׁבַעֲתָ:
 (כח) וְחָרְבֵי אֶת־תְּזוֹנוֹתֶיךָ אֶל־אֶרֶץ
 כְּנָעַן כְּשִׁדְיִמָּה וְגַם־בְּזֹאת לֹא
 שְׁבַעֲתָ: (ל) מָה אִמְלָה לְבַחֲךָ
 נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בַּעֲשׂוֹתֶיךָ אֶת־
 כָּל־אֵלֶּה מַעֲשֵׂה אִשָּׁה־זוֹנָה

לערייען, אום מיך צו קראנען
 קען; (כו) דא ווענדעטע איד
 מינע מאכטגעגען דיר, פֿערֿ
 מינדערטע דיינען לעבענס־אונג
 טערהאלט, איבערלעס דיר
 דער ווילקיהר דיינער פֿיינֿ
 דינען דער פלשחים טאכטער,
 דוא זיך שאַמטען דיינעם
 לאַסטער־פֿאַללען וואַנדעלס;
 (כז) אכער אין דיינער אונג־ערֿ
 זעטטליכקייט בודהלטעסט דוא
 אויך מיט דען קינדערֿ
 אשור'ס, בודהלטעסט אונד
 וואַרסט איממער נאך ניכט
 בעפֿרעדיגעט. (כח) דוא פֿערֿ
 ברויטעטעסט דיינע בודהלשאַפֿֿ
 טען אין דעם לאַנדע־כנען אונד
 נאך בשדים, אונד אויך דאָ
 מיט וואַרסט דוא ניכט בעֿ
 פֿרעדיגעט. — (ל) וויא זעהר

שלטת

איזט דיין הערץ פֿערדאָרבען, שפּריכט דער הערר, דער עוייגע: ווען דוא אַללע
 דיעוע טהאַטען אויסאיבען קאַנגטעסט, טהאַטען איינער אונגעפֿאַהמטען בודהלערין.
 דינע

ר ש י

(כז) חוקך. מזונותיך בימי שפוט השופטים: ואתנך בנפש אנאתיך. בימי שמשון: הונלמות
 מדרכך זמה. חרגום יונתן דאלו שלחית ליונתהון בניי אשכנזו ולא היו הולכים בדרך זמתך:
 (כח) מנלתי שנעתך. מתוך שלא שנעת בתועבות מזרים: ותזנים. לשון זנות אהאנ"ש ארא
 חז"לש כל ג' ז': (כט) אל ארץ כנען כשדימה. כשדים לא מארץ כנען הם וכך פירושו הוספת
 כלמי כשדים על אל כנענים שהיו סמוכים לך וזנית להם בכר. ויונתן חרגום וחרבי תזונותיך
 כשדימה וזלמית לכנענים השופים זעב"ס ואשנית ית עעוותיך לאתחברא לעמא דכנען
 למהך בנימוסי כשדתי. ולי נראה כנען כמו סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (הושע י"ג)
 שכן קורא ארץ כשדים ארץ סוחרים כמו שנאמר (לקמן י"ז) ויבואהו אל ארץ כנען בעיר
 רכלים שמו: (ל) מה אמולה. מקולקלת וכן היהודים האומללים (נחמיה ג') וכן כי אמלל
 אני (תהלים ו') לנחך. כמו לנך:

ב א ו ר

זמה היו. (כ) מדרכך זמה, תחשר מלת דרכי, ושיעורו הונלמות מדרכך דרכי זמה.
 (כט) אל ארץ כנען כשדימה, עינינו על זנותך עם יושבי ארץ כנען, הרנית עוד לזנות
 אחר הכשדים, ואל כמו על. כשדימה, ה"א כסופה כמו ל"ד בתחלתה, וארץ פֿהענילית
 חנוה ארץ כנען, כי לידן היה כבוד כנען (נראשית י' ט"ו), וגם נקראו אנשי פֿהענילית
 כנענים, כמו כנען ביהו מאזני מרמה (הושע י"ב ח'); וילוע כי רוב אלהים אחרים אשר
 להם עבדו ישראל, באו להם מהארץ הזאת. (ל) אמולה, תאר השם יורה על יבוסת
 הלחלוטיות בהלמזים, כמו ופרח לבנון או מלל (נחום א' ד') ועל אשר הלחלוטיות תעמיד
 הלמזים בעינים ונהדר תארו, יאמר בגל השאלה על כל דבר אשר משנו אכד עינו הדך יפיו

שְׁלֹטָתָּהּ: (לא) בְּבָנוֹתֶיךָ גִבּוֹר בְּרֹאשׁ
 כָּל־דָּרֶךְ וְרַמְתָּךְ עֲשִׂיתִי בְּכָל־
 רְחֹב וְלֹא־הֵייתִי כְּזֹנָה לְקַלְסִים
 אֲתָנֶן: (לב) הָאִשָּׁה הַמְנַאֶפֶת
 תַּחַת אִשָּׁה תִקַּח אֶת־זָרִים:
 (לג) לְכָל־זָנוֹת יִהְיוּ־גֵדָה וְאֵת
 גֵּתָהּ אֶת־גֵּדְנֶיהָ לְכָל־מְאֵהֲבֶיהָ
 וְתִשְׁחָדֵי אוֹתָם לָבוֹא אֵלֶיךָ
 מִסְבִּיב בְּתֹזְנוֹתֶיךָ: (לד) וַיְהִי־בְךָ
 הַיָּסָד מִן־הַנְּשִׁיִּים בְּתֹזְנוֹתֶיךָ

(לא) דיינע אנהאהען לעג
 טעסט דא און, בייאדער עקע
 איינער יעדען שטרעססע,
 אונד דיינע געריסטע ערריכע
 טעטעסט דוא אויף יעדעם גע
 ריימיגען פלאטצע — דוא
 ווארסט נישט וויא איינע בודהל
 דירנע, דוא דעס לאהנעס
 וועגען זיך שאַנדעט; (לג) איין
 ליסטערנעס עהעכרע עהיי
 שעס ווייב (ווארסט דוא), דוא
 שטאַטט איהרעס מאַנעס,
 פֿרעמדע אַנניממט. (לג) אַל
 לען בודהלירנען ווירר לאַהן
 געגעבען, דוא אבער, גאַבסט
 זעלבסט לאַהן דיינען בודהלען,
 בעשענקטעסט זיא אין דיינער
 גיילהייט, דאַמיט זיא פֿאַן אַל

יחזקאל יחזקאל יחזקאל

לען זייטען דיר הערבייאקאמען. (לד) אין דיינען בודהלערייען ווארסט דוא דאן געגען

טהייל

ר ש י

שְׁלֹטָתָּהּ. שיטה שליט עליה: (לא) בְּבָנוֹתֶיךָ גִבּוֹר כְּשֹׁן בָּנוֹתֶיךָ לְקַלְסִים אֲתָנֶן. לדבר
 ולהזהלל בחזקת יפה שניתני' לה וכן כל לשון קלס לשון דבור פארליין בלע"ז. אמתן הוא לשון
 שכירות לויא"ן בלע"ז: (לב) הָאִשָּׁה הַמְנַאֶפֶת. את האשה המנאפת: תחת אישה וגו'. כהיותה
 תחת בעלה נוחת עיניו באחרים: (לג) נדה. מוהר: בחזקתך. מרוב זנות שהיא בך עשית כן:

ב א ו ר

או כחו. והנה העברי (כרבים מעמים אחרים) ישים אף הלב למושב הרגשות הנפש, על
 כן אמר הנביא מה אמה לבתך, כלומר כל הרגשות היות אחר יחנן הוד והדר
 להלב חלפו הלכו ממנו. (לא) לקלס, נראה באר אמר הכנס דעטאקוד, שעונו לקלס
 בחזקתן, כלומר בעבור חזקתן, והוראת הפעל היא בזה עמנו ומסור נפשו לתרפה ובזיון.
 (לג) נדה, נדיבך, נדן נקראו השלמים או המהר ומתן אשר יתן האב לבתו לעת חתונה וכן מלאנו
 גם בחלמוד נדוניא והוא משרש נוד, וכסא שהמהר נקרא שלמים (כמו שמלאנו מ"א
 ט' ט"ו) על דבר אשר נתן לבתו עת שלחה מנית אביה אל בית אישה, כן נקרא גם נדן
 מלד אשר חנוד ותלך מנית אביה, ועל הדרך הזה נקרא גם אמתן הזונה נדה, כי גם
 היא אחרי אשר נתן לה אתונה תלך לה. וכפי הנראה ההבדל בין שלמים ובין נדן הוא, כי
 שלמים הם הנכסאי וקרקעות, ונדן הוא כסף, כמו השלמים אשר נתן פרעה (מ"א ט"ו ע"ז),
 ונדן הוא הכסף כפי אשר השתמשו בו חכמי התלמוד. ובין אמתן ונדה ההבדל כן, ידוע כי
 בחייה ארלות הקדם הימה לפניו לחק מימים ימימה, כי נותן האבן הפקידו את עצמן
 בהיכלי ססיליהם, ובלע הכסף אשר נתן להם, נתנו אל ההיכל הזה, ויתכן לאמר כי האמתן
 הזה נקרא אמתן (וכמו כן נמלא עוד היום בהודו מזרחית), ועל דרך הזה נוכל לפרש
 וכל אתוניה ישרפו באש וגו' (מיכה א' ז'), ונדה הוא המחיר אשר ינתן להזונה אשר תפקיד
 את עצמה בסנה אחרת; ונראה גם כי רק העם עשו ההבדל הזה, כי בעיניהם היה האמתן
 דבר קדוש, אבל בעיני הנכסאים היה זה חזק מתועב, ע"כ קראו גם לסעמים שבר זונה,
 אשר לא נתנה שכרה להיכל, אמתן, כמו פה (פסוק ל"ד). בחזקתך, מוסב על ותשחדי אותה,
 כלומר

פיהויל פאן אנדערן ביהלעריג
 גען, נייע אינט מאן ביהלעריש
 דיר נאכגעפאלנט, איממער
 גאכסט דוא געשענקע, אונד
 נייע ווארד דיר געשענק געגען.
 בען, — זא, וואורדעסט דוא
 נאנץ דאז געגענטהייל.
 (לג) דארום הערע דוא ביהלע.
 ריין דאז ווארט דעם עוויגען:
 (לד) זא שפריכט דער הערר,
 דער עוויגע: ווייל דוא דיין
 געלד פערשווענדעטעסט, אונד
 דייע בלאסע אויפדעקטעסט,
 אלס דוא דייען ביהלערן אונד
 פאללען שאנדלויכען געטצען
 נאכהוונעסט, אונד דאז בלוט
 דייער קינדער איהגען אלס
 אפפער בראכטעסט; (לז) דאז
 רום פערזאממעל איך אללע
 דייע ביהלען, דענען דוא
 זאנסט זא וויילקאממען
 ווארסט, אללע דיא דוא ליעב.
 טעסט, אונד אויך אללע דיא
 דוא האסטעסט, פערזאממעלע
 איך אום דוך הער, דייען
 ווערדע איך דייע בלאסע צייג
 גען, דאס זיא דייע גאנצע
 שאנרע זעהען זאללען.

ואתריך לא זונה ובתתך אתנן
 ואתנן לא נתן לך ותהי להפקד:
 (לג) לכן זונה שמעי דבר יהוה:
 (לד) כה אמר אדני יהוה יען
 השפק נחשתך ותגלה ערותך
 בתזונותיך על מאהביך ועל
 כל גלויי תועבותיך וכדמי
 בניך אשר נתתי להם: (לז) לכן
 הגני מקבץ את כל מאהביך
 אשר ערבת עליהם ואת כל
 אשר אהבת על כל אשר שנאת
 וקבצתי אתם עליך מסביב
 וגליתי ערותך אלהם וראו את
 כל ערותך: (לח) ושפטתיך
 משפטי נאפות ושפלת דם
 ונתתיך דם חמה וקנאה:

דא"ש- הנו"ן כפפת. ימיר י' ונחתי

(לג) דאז אורטהייל אייער עהעברעכערן אונד מארדערין ווייל איך איכער דוך פאלל
 לען, אונד דוך דעם בלוטגעריכטע דער וואוסה אונד דער ראכע איבערגעבען. (לז) אין
 איהרע

ר ש י

(לד) לא זנה. לא זונה לכל זונה כזנתי: (לז) הספק נחשתך. הוא לשון שוליס שקורין סו"ן
 בלע"ז וכן סכ"ו בסדר טהור נחשתו של תנור הספק נחשתך מרוב תאו' ונות הים מקורך זב:
 ועל כל גלולי תועבותיך. ויען ועל כל גלולי תועבותיך: וכדמי בניך. ונעון דמי בניך אעשה לך
 הרעה הושת המסורה כענין הגני מקבץ ונ"ו: (לז) ערבת. מח"לש בלע"ז: (לח) ונחתיך
 דם חמה וקנאה. ואסניכך להוכיח בחימה וקנאה וכעס:

והרמו

ב א ו

לומר שחדת אותם בתזונותיך: (לז) נחשתך, סמכונו על פי דעת הסכס געזעניוס בספר
 הזקין שלו, לשון מטענות, וכדמי בניך, ונעון דמי בניך אעשה לך הרעה הושת המפורשת
 בעיני

(לט) ונתתי אתך בידם והרסו
 גִּבְךָ וְגַתְצוּ רַמְתֶּיךָ וְהַפְּשִׁיטוּ
 אֹזְרֶיךָ בְּגָדֶיךָ וְלָקְחוּ כְּלֵי
 תְּפָאֲרֶיךָ וְהִנִּיחוּ עִירָם וְעָרִיהָ:
 (מ) וְהָעָרֹו עֲלֶיךָ קָהֵל וְרָגְמוּ
 אוֹתְךָ בְּאֶבֶן וּבַתְּקוּף בְּחַרְבוֹתָם:
 (מא) וְשָׂרְפוּ בְּתִיךָ בְּאֵשׁ וְעָשׂוּ בְּךָ
 שְׂפָטִים לְעֵינַי נְשִׁים רַבּוֹת
 וְהִשְׁבַּתֶּיךָ מְזוֹנָה וְגַם־אֶתְנֶן לֹא
 תִּתְנִי־עוֹד: (מב) וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי
 בְּךָ וְסָרָה קִנְאָתִי מִמֶּךָ וְשִׁקְמָתִי
 וְלֹא אֶכְעַס עוֹד: (מג) יַעַן אֲשֶׁר
 לֹא־זָכַרְתִּי אֶת־יָמַי נְעוּרֶיךָ
 וְתַרְגְּוִי־לִי בְּכָל־אֵלֶּה וְגַם־אֲנִי
 הָאֵל דְּרָכְךָ וּבְרֹאשׁ נְתַתִּי נְאֻם
 אֲדֹנָי יְהוִה וְלֹא עָשִׂיתִי אֶת־
 הַזְּמוּהָ עַל כָּל־הַזְּעֻבֹתֶיךָ:

אידרע (דער כוהנן) האַנדע
 איבערגעבע איך דיך; דייענע
 האָהען זאָללען זיא צערשטע-
 רען, דייענע געריפטע ניעדער-
 רייסען, דייע קליידער דיך
 אויסציעהען, דיין געשמיידע
 דיך אַבנעהמען, אונד נאַקט
 אונד בלאָס דיך לאַססען.
 (מ) פֿערזאַממעלט זאָללען זיא
 ווידער דיך העראַנציעהען,
 מיט שטיינען נאָך דיך ווערפֿען,
 אונד מיט איהרען שיערטערן
 דיך דורכבאַהרען. (מא) ריי-
 נע הייזער ווערדען זיא אין
 בראַנד שטעקען, אונד פֿאַר
 דען אויגען פֿיעלער פֿרויען
 שטראַפֿגעריכטע אַן דיך
 פֿאַללציעהען; זאָ ווערדע איך
 דיך אַבהאַלטען איינע ביהלע.
 רין צו זיין, אונד אויך כוהל.
 געשענקע ווירסט דוא ניכט
 מעהר געבען. (מב) ווען איך
 נון מיינען גרים זאָ איבער דיך
 אויסגעשטיטעט האַבע, דאַן
 ערשט זאָלל זיך אַבווענדען
 מיין צאַרן פֿאַן דיך, דאַן ווער
 דע איך רוהען, אונד ניכט
 מעהר צירנען. (מג) ווייל דוא

ימיר יי ימיר יי הנה

דיינער יונגענדייט ניכט געדאַכטעסט אונד מיך דורך אַללע דייע (גרייטעהטען) זאָ
 ערצירנטעסט, דאַרום ליעס איך דייענען וואַנדעל איבער דיין הויפט קאַממען, שפּריכט
 דערהערר דער עוויגע; דעננאָך אַבער פֿאַסטעסט דוא איינויכט ניכט איבער דייע
 גרייעל.

ר ש י

(לט) והרסו נכך. בנייני נובה נימוסי: רמותיך. לשון נמות: (מ) ובחוקך. אין לו דמיון
 וי"ח ויבועוניך אטריפו ר' לרונטו"י בלע"ז: (מא) והשמתך מזונה. מהיות עוד זונה: (מב) הא.
 כמו כנה: ולא עשית את הזימה. אף על פי שאני נתתי לך נראשך לא עשית ענה למת לב
 על חועבותיך לשון מהס. כל זימה שנמקרא לשון ענה הוא יש לטובה ויש לרעה:

ב א ו ר

בענין, הנני מקנן וגו' (רש"י). (מ) ובחוקך, אין לו דמיון במקרא, וכפי הנראה ענין
 דקירה. (מג) ולא עשית, חרגום יונתן, ולא עבדת לך עיכה למחז מכל חועבותיך.
 ושעור הכתוב כפי רש"י אע"פ שאני נתתי לך נראשך, לא עשית ענה למת לבעל חועבותיך
 לשון מהס: הזמה, כל זימה שנמקרא לשון ענה הוא, יש לטוב ויש לרע (פירוש רש"י).
 שבעת

גרייעלטהאטען: (מד) זיהע!
 יעדער גלויבניס רעד.
 גער שפריכט אים גלויבניס.
 סע פאן דיר: וויא דיא
 מוטטער זא דיא טאכט.
 טער. (מה) דוא ביזט דיא
 טאכטער דיינער מוטטער,
 דיא איהרען מאן אונד איהרע
 קינדער פער אכשייעטע, אונד
 דיא שוועסטער דיינער שווע.
 סטערן ביזט דוא, דיא איהרע
 מאננער אונד איהרע קינדער
 פער אכשייעטען, אייערע מוט.
 טער, וואר איינע חתיטין,
 אייער פאטער, וואר איין
 אמוריטע. (מו) דיינע גרע-
 סערע שוועסטער איזט שמרון,
 דיא מיט איהרען געהאפטען
 דיר צור לינקען ליעגט, אונד
 דיינע קליינערע שוועסטער
 איזט סרום, דיא מיט איהרען
 געהאפטען דיר צור רעכטען
 ליעגט. (מז) אין איהרען
 וועגען וואנדעלטעסט דוא
 ניכט, — איהרע גרייעל-
 טהאטען האסט דוא ניכט

(מד) הנה כל המשל עליך ימשל
 לאמר כאמה בנה: (מה) בת-
 אמך את געלת אישה ובניה
 ואחות אחותך את אשר געלנו
 אנשיהן ובניהן אמכן התיית
 ואביכן אמרי: (מו) ואחותך
 הגדולה שמרון היא ובנותיה
 היושבת על שמאלך ואחותך
 הקטנה ממך היושבת מימינך
 סדם ובנותיה: (מז) ולא בדרכיהן
 הלכת וכתועבותיהן עשיתי
 כמעט קט ותשחתי מהן בכל-
 דרכיהן: (מח) הלאני נאם אדני
 יהוה אם עשתה סדם אחותך
 היא ובנותיה כאשר עשית את
 ובנותיה: (מט) הנה זה היה עון

נאכגעאהמט! — דיעס וואר דיר צוועניג, פערדערבליכער נאך אלס זיא, האנדעל-
 טעסט דוא אין אללען דיינען וועגען! — (מס) ביא מיינעם לעבען! שפריכט רער
 הערר, דער עוויגע: דיינע שוועסטער סרום, זיא אונד איהרע טאכטער, טהאטען
 ניכט וואס דוא אונד דיינע טאכטער געטראן. — (מט) זעהע! דאז פערגעהען
 די

ר ש י

(מד) כל המשל. לשון משל ומידה הוא: כאמה בנה. ה"א של כאמ' אינה מפיך ה"א לפי
 שאינה משתמשת כלום אלא כאם בנה: (מה) בת אמך. אומה של כנען אשר ירשם את
 ארצם: געלת אישה ובניה. אשר הרבו תועבותם עד כי געלה ובקיאם הארץ את יושביה
 האבות והבנים יחד: ואחות אחותך. סרום הסמוכה לארץ ישראל: אמכן חתית וגומר.
 ת"י הלא אמכן שרה ביני חתאי הוות ולא עבדת בעובדיהון ואנוכון אברהם ביני אמוראי ולא
 הלך בעבותהון: (מו) על שמאלך. לפי שחלת יהודה בגבול דרומי של ארץ ישראל היה נמכאו
 כל אשר השנעים על שמאלם: (מז) ולא בדרכיהן הלכת. והלואי בדרכיהן הלכת ולא התענת
 יותר מהם וכן ולא יוחן נא לעבדיך (מלכים ב' ה') וכן ולא אם עודנו מי דיהונתן (שמואל א'
 י"א) אפלי יאוט בלע"ז: כמעט קט. היו תועבותיך לפני חילו לא התעבת מהן אבל את ומשחיתי
 מהן וכן ת"י. ויש פותרין ולא בדרכיהן הלכת כמשמעו כמעט קט היו תועבותיהם בעיניך
 ומשחיתי מהן. קט פיקו"ט בלע"ז:

סֶדֶם אַחֻזְתֶּךָ גֵּאוֹן שִׁבְעַת-לֶחֶם
 וְשִׁלּוֹת הַשֶּׁקֶט הִיָּה לָהּ וּלְבִנוֹתֶיהָ
 וַיִּדְעֵנִי וַאֲבִיוֹן לֹא הִחֲזִיקָה:
 (י) וַתִּגְבְּהֵינָה וַתַּעֲשִׂינָה תוֹעֵבָה
 לְפָנַי וַאֲסִיר אֶתְהֶן כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי:
 (יא) וְשִׁמְרוֹן כַּחֲצֵי חַטָּאתֶיךָ לֹא
 חָטָאָה וַתִּרְבֵּי אֶת-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ
 מִהֲנֵה וַתִּצְדָּקִי אֶת-אַחֻזְתֶּךָ
 בְּכָל-תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
 (יב) גַּם-אַתָּה וְשָׂאֵי כָל-מִתְךָ אֲשֶׁר
 פָּלַלְתָּ לְאַחֻזְתֶּךָ בְּחַטָּאתֶיךָ
 אֲשֶׁר-הִתְעַבְתָּ מֵהֶן תִּצְדָּקְנָה
 מִמֶּךָ וְגַם-אַתָּה בּוֹשֵׁי וְשָׂאֵי
 כָל-מִתְךָ בְּצִדְקַתְךָ אַחֻזְתֶּךָ:
 (יג) וְשִׁבְתִּי אֶת-שְׁבוֹתֶיךָ אֶת-
 שְׁבִית סֶדֶם וּבִנּוֹתֶיהָ וְאֶת-שְׁבִית

דיינער שוועסטער סדום, וואר
 האַמּוּטָה, זיא אונד איהרע
 מאַטער האַטטען איבערפֿלוּס
 אינד אונגעשטערטע רוהע,
 אונד דען אַרמען אונד דען
 דירפֿטיגען אונטערשטוטצען
 זיא ניצט. (י) זיא וואורדען
 איבערמיטהיג, אונד בענגיג
 גען גרייעלטהאטען פֿאַר כּיר,
 דאציטגינטע אידן אלס איד
 עס זאָה. (יא) אויך שמרון
 בענגיגניצט דיא העלפֿטע דייג
 גער מ סעטהאטען, דוא
 הייפֿטעסט דייגע גרייעלטהאט
 טען מעהר אלס זיא — דורך
 אַללע דייגע אַכשיליבקיג
 טען, דיא דוא פֿעראיב
 טעסט, מאַטעסט דוא פֿראַם
 ערשיינען דייגע שוועסטער.
 (יב) דעסהאלב אויך אַללסט
 דוא דיא שאַנדע טראַגען, דיא
 דוא דיינען שוועסטערן צונגע
 דאָט; דורך דייגע מיססע.
 טהאטען מיט דענען דוא דייך
 פֿעראונווירדיגעט, ערשיענען
 זיא פֿראַם גענען דייך, דעס
 האַלב אויך, אַללסט דוא צו

אחוזתך קרי ימיר יי שבוהן קרי שבוה קרי שמרון
 שאַנדען ווערדען, אונד דיינע שמאץ טראַגען, דוא, דיא דוא דיינע שוועסטער נאך פֿראַם
 ערשיינען ליעסעסט. — (יג) אויך ווערדע צוריקפֿיהרען איהרע פֿעראירטען, דיא
 פֿעראירטען סדוםס אונד איהרער געהאפֿטע, דיא פֿעראירטען שמרוןס אונד איהר

רער

ר ש י

(ג) ותגבהינה. היא ובנותיה כמו שמסוכה נאיוב ארץ ממנה יצא לחם וכל הענין עד שאמרו
 נשנת תורת רגל מארזינו שאין באים חלא למסרינו: ואסיר אהבן באשר ראיתי. דוכן כענין
 שגאמר בסדום חרדה גא ופראס וגו' (בראשית י"ט): (גא) ותלדקי את אחוזתך. קודם שהתעבת
 יותר מהן היו גדושים לבונה ובין שהרשעת יותר מהן עשית אותן כדקניות ונחת להן פתחון
 פה לומר יש שהנעיסוך יותר ממני: (גב) אשר פללת. אשר שפעת להם קודם שהרשעת מהן
 היית אומרת עליהן ראויים הן לשורענו: (גג) את שנות סדום. ארפא את הארץ מגסכות

ב א ו ר

(ט) שבעת לחם, כמו שבעת לחם. (נא) וחצדקי, כשאלם בואה תועבותיך מושב אחוזתך
 לדקות כנגד מעשים הרעים, כאלו את שמת אחותי לדקות כנגד מעשיך (כד"ק). (גב) פללת,
 אשר שפעת להם קודם שהרשעת מהם היית אומרת עליהן ראויים הן לשורענות (רש"י).
 (גג) שבוהן, השגשג ייבה לא יפול על שבוני מלחמה לבד, אבל גם אותם אשר לנס נמאך

שמרון ובנותיה ושבת שבת
 בתוכהנה: (נד) למען תשי
 כלמתך ונכלמת מכל אשר
 עשית בנהמד אחן: (נה) ואחותיך
 סדם ובנותיה תשבן לקדמתן
 ושמרון ובנותיה תשבן לקדמתן
 ואת ובנותיך תשבינה
 לקדמתכן: (נו) ולוא היתה סדם
 אחותך לשמועה בפיד ביום
 גאונך: (נז) בטרם תגדה רעהך
 כמו עת הרפת בנות ארם וכל
 סביבותיה בנות פלשתים
 השאטות אותך מסביב: (נח) את

רער געהאפטע האווערדען
 אונד דייע פעהר אירטען דא
 רונטער זיין: (נד) דא מיט דוא
 דייע שמאך טראגעסט, אונד
 שאמער פיללט, ווערדעסט,
 איכער אללעס וואס דוא טראג
 מעכט, וואו דורך דוא איהנען
 צום טראסטע ווארדעסט.
 (נה) דייע שוועסטערן סדום
 מיט איהרען געהאפטען אונד
 שמרון מיט איהרען געהאפטען
 ווערדען צו איהרעם פאריגען
 שטאנדע געלאנגען, אונד אויך
 דוא אונד דייע געהאפטע,
 ווערדעט איהר צו איערעם
 פאריגען שטאנדע געלאנגען.
 (נו) ווארום ווארד צור צייט
 דייעם האבמוטס, סדום
 דייע שוועסטער דיר ניכט
 צור לעהרע? — (נז) בעפאך
 נאך היי לאסטער ענטדעקט

וואו זי האט יעצט צור צייט ריינער שאנדע, וואו דיא טאכטער ארם'ס אונד אללע זיא
 אומגעבענען, אונד דיא טאכטער פלשתים, אין דער אומגעבונג דיר פעהרהאנען.

ד"ה

ומלת ואוסיב כה יושבים בתוכהנה. כמו בחזון: (נד) בחמך אותך. כשהרשעה מהן ונתת
 לכן בחזון כה. ד"א בחמך אותך כשמא עלך הרעה ינחמו הנה לומר לא לבדינו לקינו:
 (נו) ולא היתה סדום אחותך וגו'. בחמיה: לשמועה נפך. להוכיח רבים ולומר הוהרו של
 תפכו כסדום כל לו היתה לך שמועה חדש: ביום גאונך. כשהיות נבדלתך: (נז) כמו עת
 הרפת בנות ארם. כמו שנגלית בעת מסרתי אתכם ביד מלכי ארם שאלו על אמו בעת ההיא
 החל ה' להשליח ניהוד' את גדודי ארם וגו' (מלכי ב' ט"ו) ובדברי הימי' ב' י"א) ונתנהוה' ביד
 מלכי ארם וגו' ופלשתים פשעו בערי הנגב והשפלה וגו': השאטות. לשון בזיון ולא קרי' באלוף

ובלקח בדבור וסחוי כמו עלית למרום שנית שני (חללים ס"ח ד"ט) בשבט ה' שבות עמו (שס
 ז"ז) (כי ישובת ישראל (שס) איננה יושעה מיד אויב אבל תשועת הנפש, ורבים במוהו,
 ועד"ו יתפרש היטב הפסוק, ולא נוכרת לאמר נין נוסף ברוח הימים); ואמר הנביא כי לעת
 אשר ישיב תועי סדום ושמרון מדרכם הרע ישיב גם שבות יהודה בחוכם, וכן מלאנו כי כמעט
 כל הנביאים נבאו על הזמן אשר בו כל יושבי הנגל נלב אחד יעבדו אל אחד. (נד) למען,
 יתן הטעם למה ישיב ה' את שבות דוקא בחזון שבות סדום, למען יבלמו בראותם, כי לא
 נבדלו במעשים מאנשי סדום. (נו) ולא היתה, ה"י סדום אחתיך לא הות לאולפן נפך ביום
 חתרכבנותך, ושעור הכחוב, מהפכת סדום לא שבת ביום גאונך, ולפ"ז ממורגם אשכנזית.
 (נז) רעהך, מושך עלמו ואמר עמו, כי הכננה מושב גם על חרפת, וכן עזי וחרת זה. השאטות.

וּמַתִּךְ וְאֶת־תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֶת־
 נְשָׂאֲתִים נָאִם יְהוָה: (כט) כִּי כֹה
 אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְעָשִׂיתָ אוֹתְךָ
 כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֲשֶׁר־בָּזִית אֱלֹהִים
 לְהַפֵּר בְּרִית: (ס) וְזָכַרְתִּי אֲנִי
 אֶת־בְּרִיתִי אוֹתְךָ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ
 וְהִקִּימֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם:
 (סא) וְזָכַרְתָּ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְנִכְלַמְתָּ
 בְּקִרְיָתְךָ אֶת־אֲחֹתֶיךָ הַגְּדֹלוֹת
 מִמֶּךָ אֶל־הַקְּטָנוֹת מִמֶּךָ וְנָתַתִּי
 אֶתְהֶן לְךָ לְבָנוֹת וְלֹא־מִבְּרִיתְךָ:
 (סב) וְהִקִּימְתִי אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי
 אִתְּךָ וַיִּדְעַתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:
 (סג) לְמַעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׂתָּהּ וְלֹא

(נח) דיינע אונצולט אונד דיי
 נע גריינעל מוסט דוא אלזא
 טראגען, שפייכט דער הערר,
 דער עוויגע. (נט) דען זא
 שפריכט דער הערר, דער
 אללכ אכטיגע: איך פערפאהר
 רע זא מיט דיר, וויא דוא
 פערפאהרען ביט, דיא דוא
 דען אייד ניכט אכטעטעסט
 אונד דען בונד צערשטער.
 טעסט; — (ס) יעדאך
 ווערדע איך איינסט איינגע.
 דענק ויין מיינעס בונדעס מיט
 דיר איך דיינער יוגענד, אונד
 ווערדע ערריכטען מיט דיר
 איינען בונד דער עווינקייט.
 (סא) דאן ווירכט דוא אן דיינע
 זעגע דענקען, אינד ריך שע=
 מען, זוען דוא דיינע גרעסערן
 אונד קליינערן שוועסטערן אן.
 געהמען ווירסט, דיא איך דיר
 אלס טאכטער איבערגעבען
 ווערדע, ווען זיא אויך ניכט
 פאן דיינעס בונדע זינד.

ועשיחי קרי יחיה

(סד) מיינען בונד ווילל איך ווערדע מיט דיר ערריכטען, דאמיט דוא ערקעננעסט דאס
 איך דער עוויגע ביו; — (סג) דאמיט דוא דיר צוריק עראונגערכט, דירך שאמעסט
 אונד

ווינו מתרגמי וסט: (נח) נשאלתי. נשאל אותם ול נקבה היא נכמה מקומות בספר זה: (נט) נעשיתי
 אותך וגו'. עשיתי לך רעה נמולך אשר עשי: אשר בזית אלה וגו'. קומה שקבלת עלך כסויב לעבדך
 בזרית ה' אלהיך וגו' (דברים כ"ט) אך לא אפיר אני את הנרית מלזונכרו כי אין אני כמחך: (ס) זכרתי
 אני את בריתי. אשר היה עשך בימי נעוריך הנרית בהטיני ליד את דרכיך הרעים ונכלמת מלפני
 על שגמלת בי רעה ואני גומלך טובה: (סא) נקמחך את אחיך. כשחכנשי ליגש את האומות
 אשר סביבותיך הקטנות והגדולו: לננות. לפרוורים לך משועבדי ליד כמו סדום ובנותיה
 ובפרנהא: ולא מנריתך. ולא משמך את הנרית אשר נרתי אהך אלס במשדי ובנחמי שאני
 שומר את בריתי. ומדכש אגד' דכני הנחומח ולא מנריתך לא מפטרמוני"א שליך לא נחמיה
 לאנרבהם אביך נין הנחמים וההלשון קרוב ללע"ז. סכן קויין עמה לקרבות סטרא"מוניא
 ובלע"ז הוכן קויין כל דבר שיש לו לאדם מוחלת אבותיו: (סג) למען מזכרי. דרכך בהטיני לך:
 ובע"ז (ז) זכרתי לך וזכרתי דרך על כל אשר עשית לי וזכרתי את כל אשר עשית לי וזכרתי את כל אשר עשית לי

נכפרי
 לשון בזיון ולא קרי' נאל"ף, ויבז מת רגס וסט (דס"י). (סא) נקמחך, ימכן שהוא כמר נ ק ח מ ו בעד
 וזכרתי והנחיים מתחלפים. אל הקטנות, עס הקטנות. לבנות, את חיה לכהם לאס ומזריע כללם
 זרע

יְהִי־לְךָ עוֹד פְּתָחוֹן כַּה מִפְּנֵי
 כְּלִמְתָּךְ בְּכַפְרֵי־לְךָ לְכָל־אֲשֶׁר
 עָשִׂיתָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
 יז (א) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
 (ב) בֶּן־אָדָם חוֹד חִידָה וּמִשְׁלַל
 מִשְׁלַל אֶרֶץ בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ג) וַאֲמַרְתָּ
 כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנִּשְׁפָּר
 הַגָּדוֹל הַגָּדוֹל הַכְּנָפַיִם אֶרֶץ הָאֶבֶר
 מְלֵא הַנוֹצָה אֲשֶׁר־לוֹ הַרְקָמָה
 בָּא אֶרֶץ־הַלְּבָנוֹן וַיִּקַּח אֶת־צִמְרֵת

אונד פֶּאָר שאַם דען מונד
 נִכְט עפֿענעסט, ווען איד דיר
 אַללעם פֿערצײהע, וואס דוא
 געטהאן האַכט — — זאָ
 שפּריכט דער הערר, דער
 עוויגע.

יז (א) דעם עוויגען וואָרט וואָרט
 מיר, וויא פֿאַלנט: (ב) ער
 דענאָהן שפּריך אין רעטה:
 זעל, האַלטע איינע גלייכניס:
 רעדע דעם הויזע ישראל.
 (ג) זאָגע: זאָ שפּריכט דער
 הערר, דער עוויגע: איין גראָם
 סער אַדלער מיט גראָסען פֿלי:
 געלן, מיט לאַנגען שווינגען
 אונד פֿאַללעט בונטעם געפֿיע:
 דער, קאַם אויף דען לכּנון,
 אונד נאָהם הינוועג דאָ גע:

הארז

ר ש י

בכמרי לך. בסלמי לך את אשר עשית חבושי ותדעי כילא מגמולך הטוב הטינותי לך:
 יז (ב) חוד חידה. הכנופים שנעטן בלשון חידה היא שהיא מדמה את נ"ל לנשר ואח מלכי
 יהודה לכמרת ארזים: (ג) ארץ האבר. כמו נקף אל"א בלע"ז. לשון חמר במשעו
 לשון אברים ממש: הרקמה. נולתו נאם ומלוית: את למרת הארז. כל נף האילן בלע"ז
 כי"מח

ב א ו ר

זרע האמת והבדקה, ואם גם אינם מבחינתך; וראה באורנו לעיל נ"ג וגו'. (סג) פתחון פת,
 ענינו, כלמחך חסגר פוך.
 יז (ב) חידה, כל מליצה ומליצה אשר חלקיה מסודרים ושקולים במאוזני הזכמה, עד אשר
 אי אפשר לרדת אל עומקה מבלי חבונה גדולה, נקראה חידה, וכן: להבין משל ומליצה
 דברי חכמים ופירושים (משלי א' ו'), והחכם געזעניוס חרגם בספר המילין שלו, עטווחם
 פֿערטוונגעטעם, פֿערטוונקעלטעם, ואמר כי שרשו חוד. (ג) הנשר הגדול, זה נבוכדנצר.
 אשר לוֹן הרקמה, לנעים שונים כרקמה, גם יחנן כי רקמה הוא לשון ממסלה,
 וכן מלאנו, לרקמות חובל למלך (חבליים מ"ה ט"ו) אשר ענינו נגדי מלכות, וכמו שהממסלה
 נקרא כסא, כמו רק הכסא אנדל ממך (בדאשית מ"ח מ'), על אשר המלך יושב עליו,
 כן נקראה גם רקמה, על אשר המלך נלגשה, ולפ"י יחנן לחרגס דער דיה הערטשפט האַטטע.
 צמרה, לפי דעתי הוא משרש למס, ע"כ נדגש המ"ם והר"ש נוספת, כמו סעיף סרעף,
 סעיף סרעף, שנט שרביט, וענינו נודף אל ענ, וענות היא כנוי על רבוי וענות הענפים,
 אשר המה כמו מכסה להשמים, עד אשר העין לא חוכל לראותם, וידוע כי זה גם כן
 הודאת שרש למס; וכן מלאנו בין ענותים היתה למרתו (לקמן ל"א ג'), וענות הוא כמו ען
 עבות (לקמן ב' כ"ח), וענינו בין עלים ענפים אחרים אשר ננוו גם הם עליו עמד, וכאשר
 אפרש ס; ומוסב על משפחות המלך, ואמר, כי נבוכדנצר לקח את כל זרע המלכות, ואף
 אם לא נמלא זאת בפירוש, הנה נאשר הגלה את יבניה ואמו וכל השרים, בלי ספק לקח
 גם את כל זרע המלכות, ואולי הם מובנים בין השרים. ואת אשר קרא בהפסוק הזה למרת,
 קרא בפסוק של אחריו וניקומיו. ויונתן חרגם למרת עובדתא, (לזוויגע), ולפ"י מחורגם פה
 רחז